ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ
Ε. Κ. ΜΟΝΤΡΕΑΛ

ΧΟΡΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Μηνιαίο ενημερωτικό φυλλάδιο

Τεύχος # 2

Μόντρεαλ : Νοέμβρης 2008

COMMUNAUTÉ HELLÉNIQUE DE MONTRÉAL
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΜΟΝΤΡΕΑΛ

« Λαός που ξεχνάει την παράδοση του , δεν ξέρει ούτε πούθε έρχεται ούτε που πηγαίνει »

- Φώτης Κόντογλου -

Η Παραδοσιακή Φορεσιά

1821 – 1827 μ.χ.

1628 π.χ.

Κάθε ελληνική τοπική φορεσιά είναι ένα σύνολο ενδυμάτων το οποίο χαρακτηρίζει μια ομάδα ανθρώπων που ζουν μέσα στον ελληνικό χώρο. Λειτουργεί όπως κάθε ενδυμασία : ντύνει δηλαδή και στολίζει το κορμί και παρουσιάζει την όψη που επιθυμεί να δώσει εκείνος που τη φοράει στους τρίτους, παρέχοντας στον εαυτό του σιγουριά και άνεση. Μέσα στη συντηρητική και αυστηρή κοινωνία του χωριού και της μικρής πόλης, η σιγουριά και η άνεση πετυχαίνονται με την ομοιομορφία που προσφέρει μια «στολή». Η στολή βασίζεται στην παράδοση και στη συντηρητικότητα και διαφέρει ριζικά από τη «μόδα» που βασίζεται στην αλλαγή.
Η φορεσιά αποτελεί ένα βασικό εργαλείο για την κατανόηση του ανθρώπου και της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει. Διότι σ' αυτή απεικονίζονται , η ιστορία και οι τοπικές συνήθειες , η διάρθρωση και οι αξίες της κοινωνίας, καθώς επίσης η θέση και η προσωπικότητα του ατόμου.
Στη μεγάλη ποικιλία που συναντάμε συνέβαλλαν κυρίως ιστορικοί και κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες , οι κλιματολογικές συνθήκες και οι μορφολογία του εδάφους , τα τοπικά υλικά και το εμπόριο, οι παραδόσεις και οι επιδράσεις από τους κατακτητές . Γενικά τις διακρίνουμε σε : **γιορτινές** ,**καθημερινές** και **γαμήλιες** .
Με βάση το φύλο σε **ανδρικές** και **γυναικείες** και γεωγραφικά σε **ορεινές** , **πεδινές** , **νησιώτικες** και **αστικές** ...
Συνεχίζεται...

1774 μ.χ.

5ος αιώνας π.χ.

Περιεχόμενα της έκδοσης:

- Η ομάδα παραδοσιακής μουσικής του Εργαστηρίου μας : « Οι Λαλητάδες του Μόντρεαλ » 2
- Μουσικά όργανα 2
Ήθη και Έθιμα από το κύκλο της ζωής « Η εγκυμοσύνη »
- Η πρότυπη ομάδα χορού ενήλικων « Τερψιχόρη » 3
- Τι είναι Παράδοση
Τα Λαογραφικά του Νοεμβρίου 3
Τα Λαογραφικά του Νοεμβρίου (Συνέχεια) 4

ΧΟΡΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ
Εκδίδεται κάθε μήνα από το Λαογραφικό Εργαστήρι του Πολιτιστικού Ιδρύματος της Ε. Κ. Μόντρεαλ
Υπεύθυνος : Δ. Τζώτζης
Τηλέφωνο **(514) 738 - 2421 εσωτερικό 116**

Και μη ξεχνάτε :
Το φυλλάδιο μας εκδίδεται τυπωμένο σε συνέχειες από την παροικιακή μας εφημερίδα :
ΤΑ ΝΕΑ
Μια ευγενική προσφορά των εκδοτών Γεωργίου Γκιούσμα Γεωργίου Μπακογιάννη

ΧΟΡΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ !!!

Σε μια προσπάθεια να επεκτείνουμε τις δραστηριότητες του «εργαστηρίου» μας και θέλοντας να δώσουμε την ευκαιρία σε νέους μουσικούς να έρθουν σ' επαφή με την Ελληνική παραδοσιακή μας μουσική δημιουργήσαμε το μουσικό σχήμα : **« Οι Λαλητάδες του Μόντρεαλ ».**

Φιλοδοξούμε ότι σύντομα θα είναι σε θέση να καλύπτει τις ανάγκες των εκδηλώσεων μας (PDA κλπ.) και γιατί όχι της παροικοίας γενικότερα .

Αποτελείται από νέα παιδιά τα οποία με τη καθοδήγηση του υπευθύνου τους **Παναγιώτη Μπακάλη** , προετοιμάζονται μ' ενθουσιασμό και μεράκι και για την πρώτη δημόσια εμφάνιση τους . Σημαντική είναι και συμβολή στον τομέα του τραγουδιού της κυρίας **Ηρώς Θεοφάνους** .

Το τμήμα είναι ανοιχτό και καλεί όλους όσους ενδιαφέρονται να το πλαισιώσουν. Για πληροφορίες περάστε από την πρόβα μας , κάθε Τετάρτη 7:30 με 9:30 στην αίθουσα δεξιώσεων του κοινοτικού κέντρου.

Η ομάδα παραδοσιακής μουσικής του Εργαστηρίου μας « Οι Λαλητάδες του Μόντρεαλ » την ώρα της δουλειάς .

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Τα μουσικά όργανα είναι κατασκευές που παράγουν μουσικούς ήχους. Το σχήμα και ο τεχνικός τους μηχανισμός είναι κατάλληλα για να μπορούν τα χέρια και η αναπνοή των εκτελεστών να δίνουν μελωδίες με το ηχόχρωμα του καθενός.

Ήθη και Έθιμα από το κύκλο της ζωής - Η εγκυμοσύνη

Ο κύκλος της ζωής του ανθρώπου ξεκινά με τη Γέννηση (άφιξη). Ο ερχομός ενός παιδιού στη ζωή καθώς και η απώλεια ενός αγαπημένου προσώπου είναι γεγονότα που σημαδεύουν βαθιά τη ζωή μας. Ήταν αναπόφευκτο, λοιπόν να συσχετιστεί μια πληθώρα εθίμων και δεισιδαιμονιών με τα δύο αυτά σημαντικά γεγονότα, τη γέννηση και το θάνατο. Από την εγκυμοσύνη της ακόμη η γυναίκα έπρεπε να είναι προσεκτική στο κάθε τι. Αυτό βέβαια ήταν αρκετά δύσκολο μιας και οι δουλειές του σπιτιού ήταν πάρα πολλές και τις περισσότερες από αυτές έπρεπε να τις κάνει η ίδια. Δεν έλειπαν βέβαια και οι φορές που έπρεπε να πάνε στα χωράφια, όπου μερικές μάλιστα γεννούσαν εκεί. Η έγκυος γυναίκα λοιπόν, συνέχιζε να ασχολείται με τις δουλειές του σπιτιού και να δουλεύει στα χωράφια σε όλη τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της. Δεν έπρεπε όμως να βγαίνει έξω το βράδυ, κυρίως από τον έκτο μέχρι τον ένατο μήνα της εγκυμοσύνης της, συνήθεια που επικρατεί και σήμερα. Απέφευγε επίσης να πηγαίνει στις κηδείες. Η εξήγηση για μας σήμερα είναι απλή: Μια έντονη συγκίνηση ίσως γινόταν η αιτία για μια άσχημη εξέλιξη της εγκυμοσύνης, πράγμα που θα είχε επιπτώσεις και στο ίδιο το μωρό. Οι χωρικοί όμως, άνθρωποι απλοί, έδιναν απλούστερη ερμηνεία:

Η έγκυος, που παραβρίσκονταν σε κηδεία, γεννούσε μωρό με έντονη κιτρινάδα αν μετά την κηδεία δεν ακουμπούσε κάτι σιδερένιο ή πράσινο χρώμα. Τις κηδείες έπρεπε να αποφεύγει μια γυναίκα μέχρι να σαραντίσει. Η έντονη συγκίνηση θα μπορούσε να μειώσει ή να σταματήσει το γάλα της και ο θηλασμός -αν λάβουμε υπόψη μας ότι συχνά ξεπερνούσε ακόμη τα δύο χρόνια- ήταν ύψιστης σημασίας για τη μητέρα και το παιδί. Οι στείρες γυναίκες πάντως, αύξαναν τις πιθανότητές τους να πιάσουν παιδί, αν έτρωγαν πίτα από φούρνο που άναβε πρώτη φορά. Αν πάλι έκανε παιδιά, αλλά όλο κορίτσια, θα μπορούσε να βαφτίσει αγόρι για αλλάξει και τη δική της τύχη ή να δώσει στο τελευταίο της κορίτσι, το όνομα Σταμάτα ή Αγόρω, για ευνόητους λόγους. Όταν μείνει έγκυος μια γυναίκα, αν έχει διάθεση να τρώει γλυκά θα κάνει αγόρι, ενώ αν θέλει ξινά, κορίτσι. Οι έγκυες προστατεύονται από τον Άγιο Ελευθέριο (καλή λευτεριά = καλή γέννα) και τιμούν επίσης και τον Άγιο Ευστάθιο για να «σταθεί» (να ζήσει) το παιδί, τον Άγιο Σπυρίδωνα, για να μην έχει σπυριά και τον Άγιο Συμεών για να μην έχει κάποιο σημάδι ή ελάττωμα. Λένε μάλιστα ότι αν τη μέρα της γιορτής του η έγκυος τρομάξει κι ακουμπήσει κάποιο μέλος του σώματός της, το παιδί θα γεννηθεί με σημάδι στο αντίστοιχο μέλος .

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Με τον όρο **παράδοση,** εννοούμε το σύνολο των πολιτιστικών στοιχείων και αξιών του παρελθόντος, που μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά και **επιβιώνουν στο παρόν.** Η παράδοση, καλύπτει όλο το φάσμα της πολιτιστικής δημιουργίας του ανθρώπου. **Περιέχει ποικίλες δραστηριότητες, όπως γνώσεις, ιδέες, ήθη και έθιμα και γενικότερα, όλα εκείνα τα πνευματικά, καλλιτεχνικά και ιστορικά στοιχεία, που συγκροτούν την πολιτιστική και εθνική φυσιογνωμία ενός λαού**. Αποτελεί τη σπονδυλική στήλη κάθε έθνους. Και είναι ακόμη φανερό, πως με τον όρο παράδοση, δεν εννοούμε το συντηρητισμό και την οπισθοδρόμηση, η την προσκόλληση στο παρελθόν και την άρνηση του δημιουργικού παρόντος. **Αντίθετα, εννοούμε πως η αξιοποίηση του παρελθόντος είναι δυνατό να γίνει η αφετηρία για ένα δημιουργικό παρόν και μέλλον...**

Η πρότυπη ομάδα χορού ενηλίκων - Τερψιχόρη

Η πρότυπη ομάδα χορού ενηλίκων ιδρύθηκε το 2002 , με σκοπό να δώσει την ευκαιρία σε όσους ενδιαφέρονται (προχωρημένους ή αρχάριους), ν' ασχοληθούν με τον παραδοσιακό χορό . Αποτελείται από 30 περίπου κυρίες και έχει επιδείξει ένα πλούσιο και αξιοζήλευτο έργο . Όσες ενδιαφέρονται να την πλαισιώσουν μπορούν να περάσουν από τις πρόβες κάθε Δευτέρα από τις 7:30 έως τις 9:30 στην αίθουσα του κοινοτικού κέντρου . Θα δεχόμαστε νέα μέλη μέχρι τα τέλη Νοεμβρίου .

Νοέμβριος - Τα Λαογραφικά

Ο Νοέμβριος και τα ονόματά του

Ο Νοέμβριος είναι ο ενδέκατος μήνας του Γρηγοριανού ημερολογίου, με διάρκεια 30 ημερών. Το όνομά του είναι ο εξελληνισμένος τύπος του λατινικού November, (από το novem, που σημαίνει εννέα 9). Στους αρχαίους Ρωμαίους το έτος άρχιζε από το μήνα Μάρτιο, αλλά αργότερα όταν προστέθηκαν και οι μήνες Ιανουάριος και Φεβρουάριος (από τον αυτοκράτορα Νουμά Πομπήλιο), ο Νοέμβριος πέρασε τελικά στην 11η θέση, αν και τελικά κράτησε την αρχική του ονομασία.

Για τους αρχαίους Έλληνες, ο Νοέμβριος ήταν ο 5ος μήνας του αττικού έτους και είχε το όνομα «Μαιμακτηρίων». Το όνομα αυτό προέρχεται από ένα από τα ονόματα του Θεού Δία που ονομαζόταν και «Μαιμάκτης», δηλαδή θυελλώδης. Ήταν ο θεός των καιρικών συνθηκών και οι θνητοί έκαναν γιορτή προς τιμήν του για να εξασφαλίσουν με προσευχές την ευμένειά του, ώστε να μην είναι ο καιρός απειλητικός και επικίνδυνος για τον άνθρωπο και οι άνεμοι να μην είναι ιδιαίτερα σφοδροί. Η γιορτή αυτή ήταν τα λεγόμενα «Μαιμακτήρια».

Ο Όμηρος, ο Ησίοδος και ο Πτολεμαίος αναφέρουν στα έργα τους ότι η δύση του αστερισμού των Πλειάδων (της γνωστής Πούλιας) λίγο μετά τη δύση του ηλίου (περίπου στις 3 Νοεμβρίου) σηματοδοτούσαν την επιδείνωση του καιρού και το τέλος των θαλασσινών ταξιδιών, λόγω των ισχυρών ανέμων.

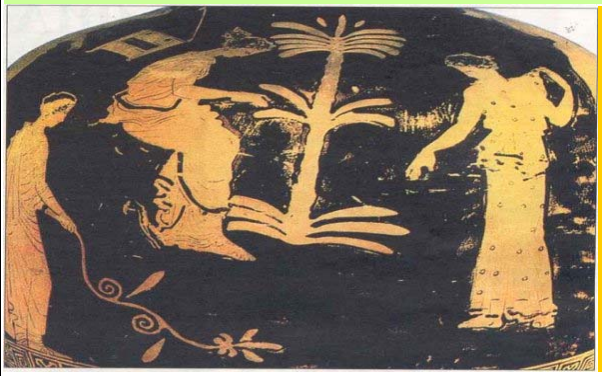

Οι Πλειάδες, ερυθρόμορφη υδρία του 5ου π. Χ αιώνα,

Ο Νοέμβριος σπορέας, χειρόγραφο του 1346 από τη Μονή Βατοπεδίου. Αν. Όρος

Ο Νοέμβριος ονομάζεται από τον λαό και «Σποριάς», επειδή είναι κυρίως ο μήνας της σποράς των δημητριακών και των οσπρίων.

Τον ονομάζουν όμως και «Μεσοσπορίτη», επειδή οι αγρότες σε πολλές περιοχές της πατρίδας μας βρίσκονται στη μέση της σποράς, με σπαρμένα τα μισά χωράφια τους, έχοντας αρχίσει από τον Οκτώβριο-που και αυτός ονομάζεται Σποριάς.

Άλλα ονόματα για το Νοέμβριο είναι και τα: «Βροχάρης» (για τις βροχές του), «Ανακατωμένος» (για τις ακατάστατες καιρικές συνθήκες του, αλλά και «Χαμένος» (από το χάσιμο της μέρας, μιας και είναι σε διάρκεια από τις μικρότερες του έτους, ενώ οι νύχτες του από τις μεγαλύτερες).

Στη διάρκειά του το κρύο στον τόπο μας αρχίζει να δυναμώνει. Αυτή τη μεταβολή του τη «μηνάει» ο Άγιος Μηνάς, που γιορτάζει στις 11 Νοεμβρίου. Το κρύο δυναμώνει περισσότερο του Αγίου Φιλίππου (14 Νοεμβρίου) και τελικά «αντρειεύει» του Αγίου Ανδρέα (30 Νοεμβρίου). «Του Αϊ-Ντριός, αντρειεύει το κρύο», λέει ο λαός.

Νοέμβριος - Τα Λαογραφικά (Συνέχεια)

Το πρώτο 15θήμερο του Νοεμβρίου, η δύση της Πούλιας (Οι Πλειάδες) σηματοδοτεί την ορμητική έλευση του χειμώνα και προειδοποιεί τους αγρότες για το τέλος της σποράς, και από την άλλη πλευρά τους κτηνοτρόφους να κατεβούν με τα κοπάδια τους πιο χαμηλά, στα χειμαδιά τους, για να ξεχειμωνιάσουν. Επίσης με βάση την Πούλια ο λαός προσδιόριζε την ώρα κατά τη διάρκεια της νύχτας και έτσι κανόνιζε τις δουλειές του. Ήταν το «νυχτερινό του ρολόι». «στις δεκαφτά ή στις δεκαοχτώ πέφτει η Πούλια στο γιαλό και πίσω παραγγέλνει: Μηδέ στανίτσα στα βουνά, μήτε γιωργός στους κάμπους», λέει μια παροιμία του λαού. Μερικές ακόμα λαϊκές ονομασίες του Νοέμβρη είναι: «Σκιγιάτης» (από τη σκιά, τη νύχτα), «Κρασομηνάς» (επειδή ανοίγουν τα καινούρια κρασιά), Αϊ- Ταξιάρχης ή Αρχαγγελίτης ή Αϊ-Στράτης και Αϊ-Στρατηγός, επειδή γιορτάζουν οι Αρχάγγελοι Μιχαήλ και Γαβριήλ. Τέλος Αγιομηνάς, Φιλιππιάτης και Αντριάς.
Ο Νοέμβριος είναι ο μήνας όπου αρχίζει και η συγκομιδή της ελιάς, του ευλογημένου αυτού δέντρου και καρπού. Είναι μια κοπιαστική και απαιτητική αγροτική δουλειά. Παρόλα αυτά, όμως, καταλήγει σε ένα μεγάλο πανηγύρι και γιορτή χαράς για τους αγρότες, γιατί οι ελαιώνες γεμίζουν με κόσμο, άντρες, γυναίκες, γέρους και παιδιά.

Το μάζεμα της ελιάς από το λαϊκό ζωγράφο Θεόφιλο Χατζημιχαήλ

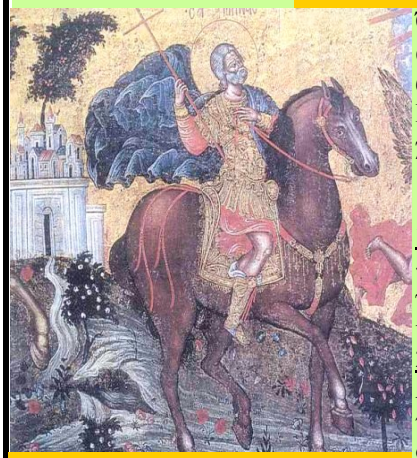

Ο Άγιος Μηνάς,
Γ. Καστροφύλακα, 1740, Κρήτη

Όλοι μαζί, πολλές φορές με τραγούδι, συλλέγουν τον πολύτιμο καρπό. Στο τέλος θα ανταμειφθούν για τους κόπους τους με το υγρό χρυσάφι, το λάδι. Με αυτό θα τραφούν, θα ζήσουν, γιατί αυτό αποτελεί τη βάση της διατροφής, αλλά και της οικονομίας του τόπου μας. Με το πρώτο λάδι θα φτιαχτούν και οι πρώτες τηγανίτες και τηγανόψωμα, για το καλό του χρόνου….

Εορτολόγιο του Νοεμβρίου/ Ήθη και έθιμα

1η Νοεμβρίου: Κοσμά και Δαμιανού, των Αγ. Αναργύρων
«Άγιοι Ανάργυροι, θαυματουργοί, αρχίατροι του κόσμου, οπού γιατρέψατε πολλούς, γιατρέψτε και τον…..». Σε διάφορες περιοχές την ημέρα αυτή γίνονται ραντίσματα με αγιασμό και καπνίσματα με άνθη από τον Επιτάφιο, ή από φύλλα ελιάς από την Κυριακή των Βαΐων.
2η Νοεμβρίου: Αγίων Ακινδύνων (Ακίνδυνος, Πηγάσιος, Αφθόνιος, Ελπιδοφόρος και Ανεμπόδιστος), που μαρτύρησαν τον 4ο αιώνα. Στη Μυτιλήνη σφάζουν έναν ταύρο προς τιμήν τους, με το σκεπτικό ότι «το μικρό βουδέλι, όπου πάει είναι ελεύθερο να βόσκει και όποιος το προφτάνει, το ταΐζει, γιατί έχει το όνομα των Αγίων Ακινδύνων».
3η Νοεμβρίου: Αγ. Γεωργίου, λέγεται του Σποριάρη ή Μεθυστή, γιατί τότε αρχίζει η σπορά και ανοίγουν τα βαρέλια με το καινούριο κρασί.

Μάλιστα στη **Ρόδο** οι γεωργοί βάζουν σε μια σκάφη σπόρο, ανάβουν τρία κεριά, ρίχνουν ακόμη και διάφορους άλλους καρπούς και σιτάρι που φύλαγαν στο σακούλι της περασμένης χρονιάς. Κατόπιν παίρνουν το νέο χαρμάνι και μαζί με ένα ρόδι, το βάζουν στο δισάκι τους και το τρώνε όταν τελειώσει η σπορά. Στην **Κάρπαθο**, μετά το τέλος της εκκλησίας δοκιμάζουν το νέο κρασί, σε συνεστίαση των χωριανών. **8η Νοεμβρίου:** Ο Ταξιάρχης Μιχαήλ, μαζί με τον Αρχάγγελο Γαβριήλ. Είναι οι προστάτες της Πολεμικής Αεροπορίας μας. Επίσης ο αρχ. Μιχαήλ θεωρείται από το λαό ότι είναι ο ψυχοπομπός άγγελος, δηλ. μεταφέρει τις ψυχές στον ουρανό. **9η Νοεμβρίου:** Ο Άγιος Νεκτάριος, που ανακηρύχτηκε Άγιος το 1961 από την Εκκλησία μας και θεωρείται προστάτης των άτεκνων και των παραλυτικών . **11η Νοεμβρίου:** Ο Άγιος Μηνάς «εμήνυσε». Θεωρείται από το λαό ο μηνυτής της αδικίας και φανερωτής των χαμένων και κλοπιμαίων. Στην αγιογραφία παρουσιάζεται σαν καβαλάρης που καταδιώκει το κακό και την αδικία. **14η Νοεμβρίου:** Ο Άγιος Φίλιππος, ένας φτωχός γεωργός που όλη μέρα δούλευε στο χωράφι του. Πριν τα Χριστούγεννα έσφαξε το μοναδικό του μοσχάρι και το μοίρασε στους χωριανούς του για να «αποκρέψουν». Το πρωί που σηκώθηκε το βρήκε ξανά ζωντανό. **21η Νοεμβρίου:** Τα Εισόδια της Παναγίας της «Πολυσπορίτισσας ή της Μεσοσπορίτισσας, ή της Αποσπορίτισσας», ανάλογα με το στάδιο που βρίσκεται η σπορά. Αυτή τη μέρα μοιράζονται σπόροι στις εκκλησίες και μαζεύεται κόσμος στις βρύσες και τις νίβουν με σπόρια, για να πάει καλά η σπορά. «Όπως τρέχει το νερό, έτσι τρέχει και το βιός». (**Αιτωλία**). **25η Νοεμβρίου:** Η Αγία Αικατερίνη, μια γυναίκα σπάνιας ομορφιάς και σοφίας, με τη γνώση και τα λόγια της έπεισε πολλούς Ρωμαίους στρατιωτικούς και επιφανείς να ασπαστούν το Χριστιανισμό. **26η Νοεμβρίου:** Ο Άγιος Στυλιανός. Είναι ο «στύλος» και προστάτης της υγείας των παιδιών και ιδιαίτερα των αρρώστων. Για αυτό και βαφτίζονται αρκετά αδύναμα παιδιά με το όνομα αυτό, «για να στυλωθούν». **30η Νοεμβρίου:** Ο Άγιος Ανδρέας, πολιούχος της πόλης της Πάτρας. Το σύμβολό του, ο χιαστός σταυρός, αποτελεί και έμβλημα του Πανεπιστημίου της. «Αντρειεύει ο καιρός» και γι' αυτό μοιράζονται πολυσπόρια, για να αντρειέψουν και τα σπαρτά!! Σε άλλες περιοχές φτιάχνουν τηγανίτες (λαγγίτες) και σταυρώνουν με το ζυμάρι τα αμπάρια και τις αποθήκες, για να μην αδειάσουν και για να είναι οι άντρες γεροί και δυνατοί. (**Βόιο Κοζάνης**). Ονομάζεται από το έθιμο αυτό και «Τρυποτηγανίτης», επειδή φτιάχνουν τις τηγανίτες για να μην τρυπήσει το τηγάνι.